

соціальних виплат; психологічних особливостей розвитку дитини; фізичного розвитку дитини; ефективних методів виховання дитини; догляду за здоров'ям дитини; брак навичок щодо ефективного спілкування та вирішення конфліктів; подолання стресу; ефективного планування часу; формування та ведення сімейного бюджету; ведення домогосподарства; догляду за собою/ догляду за дитиною; представлення власних прав в різних установах; залучення зовнішніх ресурсів для вирішення проблеми;

- брак ресурсів через неналежний рівень матеріальних умов; неналежний рівень житлово-побутових умов; слабо розвинений особистісний потенціал (соціальна адаптація); відсутність близьких родичів, які б допомагали виховувати дитину; брак часу внаслідок неналежного/важкого стану здоров'я;

- брак мотивації щодо постійних та довготривалих заходів для покращення якості свого життя; вирішення нагальних проблем; отримання нових знань; власної участі у процесі догляду/виховання дитини; припинення вживання психоактивних речовин; турботи про власне/дитини

здоров'я; планування майбутнього: свого/дитини.

Підсумовуючи вищесказане, дозволимо стверджувати, що набутий досвід роботи Центру дитячої творчості щодо впровадження гендерних аспектів діяльності в практику соціальної роботи проєктів зменшення шкоди для жінок-споживачів ін'єкційних наркотиків серед кризових сімей з дітьми від двох до дев'яти років, де один чи обидва батьки є споживачами ін'єкційних наркотиків завдяки реалізації ефективних практик і моделей соціальної роботи громадських організацій в напрямку гендерної рівності в контексті індивідуального розвитку матері і дитини є реальним кроком до її забезпечення.

Література:

1. Кравець В.П. Гендерна педагогіка. Навчальний посібник. – Тернопіль: Джура, 2003. – 416 с.
2. Смоляр Л.О. Прогрес та перспективи жіночих і гендерних досліджень в Україні // Проблеми освіти. Науково-методичний збірник / Гол. ред. Кремень В.Г. – К.: Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип. 36. – с. 9-41.
3. Цокур О.С., Іванова І.В. Основи гендерного виховання // Гендерний розвиток у суспільстві: (конспекти лекцій). – К.: ПЦ "Фоліант", 2004. – с. 183.

Тетяна Ісаєва

Музей історії жіноцтва, історії жіночого та гендерного руху, як центр інтерактивної гендерної освіти та виховання

У статті висвітлено концепцію, основні аспекти й особливості діяльності першого в Україні та Східній Європі гендерного музею – Музею історії жіноцтва, історії жіночого та гендерного руху, як інноваційного центру інтерактивної гендерної освіти та виховання; розказано про форми й методи його роботи та про можливості його інформаційних ресурсів.

The article describes the concept, the main aspects and features of the activity of the first in Ukraine and Eastern Europe, gender museum - Museum of women's history, the history of women's and gender movement as an innovative center of interactive gender informing and education, describes the forms and methods of work and possibilities of the information resources.

Стійкі гендерні стереотипи продовжують панувати у суспільній свідомості й гальмують просування ідей гендерної рівності в українському суспільстві. Застарілі уявлення про гендерні ролі мають місце у всіх сферах та на всіх рівнях, в тому числі, на

рівнях прийняття рішень. Ось чому проблеми гендерної освіти та просвіти, виховання та інформування набувають особливого значення.

Гендерний світогляд та мислення формуються на основі гендерних знань, передача яких має стати важливою справою для всієї ланки культурно-освітніх закладів всіх рівнів і напрямків, в тому числі і музеїв, серед яких, безумовно, важливу роль відіграють жіночі і гендерні. Ці музеї сьогодні є не тільки центрами збору та збереження інформації щодо жіночої історії. Завдяки їх діяльності відновлюються забуті й пишуться ненаписані сторінки цієї історії. Вони активно просувають у суспільство і втілюють на практиці ідеї гендерної рівності.

Інформаційно-просвітницьку діяльність жіночих музеїв, кількість яких у світі наближається до 50, направлено на підтримку жіночих дослідницьких та художніх проєктів, формування гендерної культури й виховання гендерної чутливості. Міжнародна спільнота вже давно усвідомила важливість цієї діяльності. Жіночі та гендерні музеї активно

працюють в Австралії, Австрії, Бельгії, Нідерландах, Швеції, Німеччині, США, В'єтнамі, Кореї, Франції, Аргентині, Мексиці, Бразилії, Італії, Норвегії, Судані, Іспанії, Сенегалі, Ірані, Албанії та інших країнах світу. І хоча вони завжди виникають як жіночі ініціативи, в кожній країні вони мають свої особливості та можливості.

Наприклад, жіночі музеї у В'єтнамі та Кореї – державні і утримуються за кошти держави, музей у Бонні має часткове фінансування з міського бюджету, а частково заробляє гроші завдяки виставкам жіночого мистецтва.

Жіночий музей в Австралії працює у приміщенні колишньої тюрми, а музей у Відні існує лише в Інтернеті. В Німеччині діють шість, а в США більш ніж 25 різних за своїми напрямками. Навіть функції у цих музеїв різні. Одні з них є центрами, в яких жінки демонструють свої художні та дослідницькі проекти. В інших розповідається про сучасних жінок, які активно впливають на процеси, що відбуваються у суспільстві. Треті (як наприклад, музей в Хіттісау, Австрія) присвячують свої експозиції діяльності місцевих жінок. Деякі, такий як центр в Сенегалі, ставлять перед собою задачу дати освіту дівчатам, навчити їх традиційним видам жіночої праці.

Музей у Мерано (Італія) за роки діяльності перетворився з музею жіночого одягу в культурно-освітній центр ґендерної просвіти, а ще й став координатором створеної під час 1-го конгресу мережі жіночих музеїв.

Але якими б не були експозиції у цих музеях – всі вони розповідають про життя жінок, про жіночі проекти, про жіночі проблеми, які в різних країнах і на різних континентах є майже однаковими.

У всіх країнах світу жінки є найбільшій часткою населення, вони обмежені у своїх правах, а сторінки жіночої історії практично не відомі широкому загалу.

Така ж сама ситуація існує і в Україні. Суспільство майже не приділяє значення ролі, що відігравали та відіграють жінки в історії країни. Жіночі сторінки історії не висвітлені ані в підручниках історії, ані в довідниках. ЗМІ поширює та репродукує ґендерні стереотипи щодо соціальних ролей жінок та чоловіків, а проблеми інших ґендерів є темою табуованою та замовчуються, начебто їх і не існує.

Невідомо в Україні і про діяльність та роль жіночих музеїв. На сьогодні в країні в системі музеїв існують окремі установи, експозиції яких присвячені діяльності видатних українських жінок (наприклад,

Музей Соломії Крушельницької у Львові, Музей Наталії Кобринської у Болехові, Музей Клавдії Шульженко у Харкові та інші). Музею, який би системно відображав сторінки жіночої історії і показував би роль жінок в історії суспільства не існувало до 2008 р. В експозиціях українських історичних, краєзнавчих, літературних та інших музеїв, що активно працюють і здійснюють свою інформаційно-просвітницьку діяльність, ролі жінок в більшості відображені традиційно: жінки показуються як матері, дружини, подруги, сподвижниці видатних чоловіків. Відомості про видатних жінок-просвітительок, громадських та політичних діячок можна знайти хіба що в місцевих краєзнавчих музеях.

Перший в Україні та в Східній Європі ґендерний музей народився у 2008 р. у Харкові. Музей історії жіноцтва, історії жіночого та ґендерного руху створено з ініціативи ґендерно чутливої громадськості за підтримки Програми рівних можливостей та прав жінок в Україні [2].

Партнери Музею – Український жіночий фонд, Глобальний фонд для жінок, українські та міжнародні громадські організації ґендерного спрямування, інформаційні ресурси «Політикантроп» та Громадський інформаційно-аналітичний центр для молоді, Міжнародна асоціація жіночих та ґендерних музеїв світу [1].

Основною метою діяльності музею є ґендерне просвітництво, виховання та інформування, сприяння укріпленню культурних зв'язків між Україною та іншими країнами, консолідації жіночого руху, привернення уваги до жіночої та ґендерної проблематики журналістів та широких кіл громадськості.

Головне завдання музею – зібрати експонати, які демонструють процес ґендерного конструювання; показати, що ґендерні проблеми є не тільки (як це прийнято вважати в українському суспільстві) проблемами жінок, але й усього суспільства; що, попри всі позитивні зміни, і жінки і чоловіки продовжують потерпати від ґендерної дискримінації; що жіночий та ґендерний рух в Україні й у світі є не епізодичним явищем, а природним і закономірним процесом, який відбувається продовж не одного сторіччя історії людства.

Український музей має свої особливості. На відміну від інших музеїв, що вже існують у світі та мають в своїй назві слово «жіночий», його експозиції піднімають і намагаються висвітлити широкий спектр ґендерних проблем, серед яких: чоловічі ґендерні проблеми, проблеми інших ґендерів, сексизм

в рекламі, насильство у сім'ї, проблеми жіночого лідерства та «скляної стелі».

Колекція музею нараховує більш ніж 350 експонатів, що передані з різних міст України та з різних країн світу: Італії, США, Швеції, Польщі, Грузії, Литви, В'єтнаму, Німеччини, Кореї, Фінляндії. Серед них документи, книжки, підручники, дитячі іграшки, диски, особисті речі ґендерних теоретиків та практиків, сувеніри, зняття «легкої» жіночої праці, фотографії.

Для унаочнення соціальних ролей чоловіків та жінок створено чотири панорами, завдяки яким можна побачити розподіл сфер діяльності жінок та чоловіків в різні історичні епохи.

Дійсно важливу роль у діяльності Музею відіграють новітні інформаційні технології. Інформаційні ресурси Музею: портал Gender Space <http://gender.at.ua>, інформаційно-освітній медіа канал <http://gendershow.rpod.ru> та мікроблог <http://twitter.com/GenderUA>, які мають на меті створення відкритого Інтернет-медіа простору з ґендерної проблематики як незалежного ЗМІ нового формату, розширюють можливості Музею як інноваційного центру інформування та освіти. На цих ресурсах без обмеження формату збирається колекція аудіо та відео матеріалів на ґендерну тематику та на тематику щодо запобігання ґендерному насильству. Використання сучасних технологій дає можливість оперативно розміщувати інформацію про різноманітні ґендерні події, що відбуваються у світі, збирати та передавати її широким колам відвідувачів та користувачів ресурсів, а також надавати методичну допомогу тим, хто її потребує. Крім того, на ресурсі <http://gender.at.ua> розміщуються звернення та ініціативи громадських організацій, що потребують підтримки громадянського суспільства. У квітні 2010 р. ресурси поповнила віртуальна версія Музею <http://gendermuseum.com>. Відтепер всі бажаючі зможуть відвідати віртуальні експозиції та побачити експонати українського музею. Ідея віртуальної версії полягала в створенні такого формату подачі інформації, який можна використовувати в якості наглядних учбових модулів для демонстрації всього спектру ґендерної проблематики. Формат віртуальної версії музею дозволяє використовувати її навіть без доступу до Інтернету. У простій та доступній формі, з великою кількістю наглядних матеріалів: малюнків, фотографій та сканів документів виготовлені наступні експозиції:

«Створимо музей про себе!», що розповідає про ідею та історію створення українського музею;

«Жінки підтримують жінок», присвячена фондам, що підтримують жіночі проекти та жіночим музеям та ініціативам;

«Дещо про ґендер», що розповідає про основні поняття: стать та ґендер, ґендерні стереотипи, ґендерну рівність;

«Сексизм – практика дискримінації, що присвячена теорії сексизму, його проявам в рекламі та історії першої в Україні судової справи про позов щодо порушення конституційного права на рівність прав жінок і чоловіків.

«Крізь «скляну стелю»», що розповідає про історію фемінізму;

Крім цих експозицій ведуться роботи з підготовки експозицій: «Стоп насильство», «Історія людства – це історія не тільки чоловіків», «ґендерні проблеми чоловіків», «Жінки в армії, бізнесі, політиці», «Жінки в науці», «Жінки у спорті», «8 Березня – Міжнародний день солідарності жінок».

За просвітницьку діяльність, що здійснюється шляхом проведення пересувних виставок, у грудні 2009 р. Музей історії жіноцтва, історії жіночого та ґендерного руху відзначено Дипломом Першого Всеукраїнського конкурсу на кращий громадський музей.

У 2009 р. 7 таких виставок пройшли у різних місцях м. Харкова: Харківському національному університеті ім. В. Н. Каразіна, в обласній раді, у міському парку ім. Т. Г. Шевченка, в Обласній художній галереї, у міському центрі зайнятості і привернули увагу як журналістів, так і широких кіл громадськості.

У вересні 2009 р. український ґендерний музей взяв участь у 2-му Міжнародному конгресі жіночих музеїв (Німеччина, Бонн). Його презентація привернула увагу учасниць та учасників конгресу, а колекція поповнилась більш ніж на 30 експонатів. Український музей став членом мережі жіночих музеїв <http://www.womeninmuseum.net/blog>

На цьому ресурсі збирається інформація щодо їх діяльності та проектів.

Конгреси жіночих музеїв відіграють особливу роль в їхньому розвитку. Це – майже єдина можливість підвищення кваліфікації для співробітниць музеїв, адже в жодній країні світу на сьогодні не існує системи, щоб готувала кадри для жіночих та ґендерних музеїв. Жінки, які працюють в таких музеях, займаються самоосвітою та шукають різні можливості для професійного зростання. Завдяки спеціальним виставкам, що організуються під час роботи конгресів, з'являється можливість обміну надбаннями та досвідом. Крім того, під час конгресів відбуваються обговорення важливих питань

для спільної діяльності: принципів, методології діяльності, вирішення спільних для всіх музеїв проблем.

Мережу жіночих музеїв створено у 2008 р. Сьогодні вона нараховує більш ніж тридцять жіночих музеїв та ініціатив щодо їх створення.

В травні 2010 р. український музей презентував свою діяльність на 3-му Міжнародному конгресі жіночих музеїв, що відбувся в Аргентині. В роботі цього конгресу взяли участь представниці жіночих музеїв Аргентини та Австралії, Кореї та Центральної Африки, Коста-Ріки та Мексики, Бразилії та США. Західну Європу представили музеї Італії, Австрії, Німеччини, Норвегії. Східну – тільки український музей.

Серед питань, що були включені у програму конгресу, було питання щодо методології діяльності жіночих музеїв.

Фемінізм чи ґендер? Що саме має бути покладено в основу? Якими принципами мають керуватися жіночі музеї в своїй діяльності? Учасниці конгресу зійшлися на тому, що ідеї ґендерної рівності не є чимось, що є протилежним ідеям фемінізму, адже йдеться про сферу людських прав. В середині феміністського руху існують різні підходи та погляди, але вони не суперечать ідеям ґендерної рівності.

Україна обрала курс на демократичні зміни і шукає свій шлях. Вона підписала низку міжнародних документів щодо забезпечення ґендерної рівності та подолання дискримінації за ознакою статі. На виконання цих міжнародних зобов'язань у незалежній Україні було ухвалено низку законодавчих актів, серед яких найважливішими є: Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№2866-IV, набув чинності з 1.01.2006), Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження

Державної програми з утвердження ґендерної рівності в українському суспільстві на період до 2010 року» (№ 1834 від 27.12.2006); Указ Президента України «Про вдосконалення роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (№1135/2005 від 26.07.2005), Указ Президента України «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні» (№283/2001 від 25.04.2001).

Попри вжиті заходи, дискримінація жінок в Україні зберігається, а ґендерна тематика залишається непопулярною і дуже часто викликає спротив та агресію навіть у тих ланках чиновницького апарату, що є відповідальними за впровадження державної ґендерної політики. Однією з причин цього негативного ставлення – недостатня поінформованість та нерозвинена ґендерна чутливість українського суспільства.

Інтерактивні експозиції, візуалізація інформації, наочність, використання сучасних технологій, живі експонати та використання інших засобів у діяльності ґендерного музею дозволить створити сприятливі умови для сприйняття такої важливої і такої необхідної інформації як ґендерна, що, безумовно, приведе до якісних змін в суспільній свідомості.

Література:

1. Навіщо Україні ґендерний музей? (Інтерв'ю з Тетяною Ісаєвою, керівницею проекту «Створимо музей про себе!» - Музею ґендерної рівності, жіночої історії, історії жіночого та ґендерного руху)// <http://www.politikan.com.ua/2/1/0/2494.htm>
2. Ісаєва Т. Ґендерний музей в Україні: реальність, перспективи, проблеми// Політикантроп// politikan.com.ua – 2009

Ольга Кізь

Школа ґендерної рівності: впровадження ґендерної компоненти у навчально-виховний процес вузу

Стаття знайомить з досвідом шкіл ґендерної рівності Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка від моменту формування ґендерної культури студентської молоді. Інноваційні підходи викладено у їх зв'язку з реконструкцією ґендерних стереотипів, отриманням системи ґендерних знань, розвитком ґендерної чутливості.

The article acquaints with experience Schools of gender equality of the Ternopil

Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University from forming of gender culture of student young people. Innovative approaches are given in relation to the reconstruction of gender stereotypes, receipt of the system of gender knowledges, development of gender sensitiveness.

На сучасному етапі розвитку педагогічної науки гостро актуальним, важливим та нагальним постає завдання